

Kostincová, Jana

Temná láska i Lásky nebeské : hledání écriture féministe v české a slovenské literatuře

In: *Poetika prózy v česko-slovenských souvislostech : kolektivní monografie*. Pospíšil, Ivo (editor); 1. vydání Brno: Jan Sojnek - Galium, 2016, pp. 97-104

ISBN 978-80-906183-3-6

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.81608>

Access Date: 21. 03. 2025

Version: 20250314

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Jana Kostincová (Hradec Králové)

Temná láska i Lásky nebeské. Hledání écriture féministe v české a slovenské literatuře

Abstrakt

Kapitola interpretuje vybrané texty českých a slovenských autorek, hlásících se k feminismu. Autorka se zamýšlí nad charakteristikou české a slovenské feministické prózy v kontextu současného literárněvědného diskurzu a dochází k závěru, že feministické prózy zvolených autorek reprezentují první a druhou fázi feminismu, tedy fázi protestu proti patriarchální hierarchii a patriarchálnímu kánonu, respektive fázi esencialismu, zatímco fáze poststrukturalistická by byla reprezentována „ženským psaním“ překonávajícím patriarchální strukturu a tedy i genderové dichotomie.

Klíčová slova: feministická literární věda, feministická literatura, ženská próza, Jana Juráňová, Uršula Kovalyk, Alexandra Berková

Abstract

Dark Love and Heavenly Love. Searching for Écriture Féministe in Czech and Slovak Literature

The chapter provides an interpretation of selected texts by Czech and Slovak writers who characterize themselves as feminists. The author attempts to give characteristics of Czech and Slovak feminist prose in the context of contemporary critical discourse and claims that, while feminist works discussed in the chapter represent the first and the second phase of feminism, i. e. the phase of protest against patriarchal hierarchy and patriarchal canon and the essentialist phase respectively, the phase of poststructuralism would be represented by “women’s writing” that would reach beyond patriarchal structure as well as beyond gender categories.

Key words: feminist literary criticism, feminist literature, women’s prose, Jana Juranova, Urshula Kovalyk, Alexandra Berkova

Použití sousloví *écriture féministe* místo běžně používaného termínu *écriture féminine* má za cíl zasadit příspěvek do širšího rámce uvažování o literatuře, tedy rámce genderového, ale zároveň jasně vymezit, že v něm jde o hledání literatury, která se otevřeně hlásí k feminismu. Předmětem zájmu je v tomto případě literatura tematizující

stereotypy, jež se projevují jak ve společnosti, v tradičním chápání genderových rolí, tak v literatuře a umění, ve způsobu zobrazování ženy, jejího zpředměťování.

Feministický diskurz je na rozdíl od ženského psaní snáze vymezitelný, i v uměleckých textech můžeme najít odraz různých fází feminizmu, ať už je feministický esencialismus či univerzalismus reflektován uvědoměle, či víceméně intuitivně. Ženské psaní (écriture féminine) naproti tomu je sousloví sice často používané, nicméně velmi obtížně vymezitelné. S termínem „ženská próza“ pracuje např. L. F. Širokova, která ve své studii *Ženská próza ve slovenské literatuře XXI. století* do této kategorie zahrnuje tvorbu autorek z okruhu feministické organizace Aspekt, stejně jako „čtivo“ pro ženy. Ženskou prózu, ženské psaní tedy Širokova primárně chápe jako texty psané ženami, pokouší se i o jejich vnitřní kategorizaci na základě „*cílů a uměleckých záměrů*“¹. Podle nich rozlišuje tři kategorie: již uvedené autorky z Aspektu, tedy literaturu feministickou, dále masovou produkci neboli „ženský román“ a nakonec třetí typ – ostatní literaturu psanou ženami, vzdálenou jak od feminizmu, tak od bulváru. Podobně, velmi neurčité, ale jako východisko úvah podmíněně použitelné dělení, by bylo jistě možné provést i v současné české próze. Při takovém velmi hrubém a zběžném porovnání se ukáže, že v českém prostředí neexistuje obdoba slovenského fenoménu Aspektu, tedy okruh, z něhož by vycházely jak teoretické, tak umělecké texty feministické, texty původní i překladové, okruh, který by téma feminizmu pomohl učinit společensky přijatelným předmětem seriálních diskusí. V kontextu současné české literatury jistě jedním z nejvýraznějších hlasů, který přinášel feministická témata, byl hlas Alexandry Berkové. Nepochybně k tomu, nakolik se stala v českém feministickém diskurzu výraznou, přispěla i její spolupráce s Olgou Sommerovou, jejímž produktem je mimo jiné dokumentární film *Popelčín komplex*, jehož vznik právě Berková v roce 2008 iniciovala.

V současné české literární vědě je téma ženského psaní samozřejmě a významně přítomno, tématu žena a literatura byl věnován i jeden z výstupů IV. kongresu světové literárněvědné bohemistiky, sborník *Česká literatura v perspektivách genderu* z roku 2010. V jeho úvodu Jan Matonoha podává přehled o feministickém literárněvědném myšlení a tématu genderu v českém kontextu, konstatuje sice, že je přítomno v českém prostředí již od 90. let minulého století, ale zároveň se vyjadřuje o jeho jisté metodologické neukotvenosti, přítomnosti stereotypů.² Ve své monografii věnované genderu v literatuře pak Matonoha usiluje o charakteristiku pojmu „ženské psaní“ v duchu postfeminizmu, či poststrukturalistického feminizmu, tedy nikoli jako psaní vycházejícího z genderové identity, ale „z poměru jedince k jazyku a hegemonním diskurzivním strukturám“³. Tento směr uvažování je jistě pro literární vědu velmi

¹ ШИРОКОВА, Л. Ф. *Женская проза в словацкой литературе XXI в.* In: АДЕЛЬГЕЙМ, И. Е. (ред.). Типы, жанры, герой(-ни). Гендер и литература в странах Центральной и Юго-Восточной Европы. Москва: Российская академия наук, 2013, s. 85–86.

² MATONOHA, J. *Mapování českého literárněvědného genderového myšlení.* In: MATONOHA, J. (ed.). Česká literatura v perspektivách genderu. Praha: Akropolis, 2010, s. 15–31.

³ MATONOHA, J. *Psaní vně logocentrismu (diskurz, gender, text).* Praha: Academia, 2009, s. 139.

nosný, překonání genderových stereotypů na úrovni jazyka uměleckého díla přináší nové interpretační možnosti.

Zároveň ale předpokládám, že oba diskurzy – tedy „ženské psaní“, jak je pojímá Matonoha, a feministické texty existují vedle sebe tak, jako vedle sebe existují díla autorů, jež přebývají výlučně v jazyce, a díla autorů, reagujících na kontext, společenský, historický, tedy texty angažované. Básník Josif Brodskij v mnoha radikálních vyjádřeních o literatuře a básnicích (v jeho pojetí básník = spisovatel) existenci druhého typu autorů s mnohokrát opakovaným důrazem popírá. Nicméně ve svém tvrzení, že „člověka do poezie nebo literatury přivádí bolest způsobená jazykem, jazykovým citem, nikoli bolest způsobená osobní filozofií nebo politikou“⁴ výstižně a působivě charakterizoval původ textů „nadčasových“ a „časových“. Právě feministické texty bývají těmi časovými, těmi, které jsou spojené s kontextem, které na kontext reagují, často velmi dramaticky a emocionálně.

Jan Matonoha uvádí, že „neprovede-li psaní, jež se pokouší být alternativou vůči hegemonnímu diskurzu, radikální dekonstrukci svého vlastního způsobu mluvení, svých předpokladových bází, kategorií a způsobů konceptualizace reality, hrozí nebezpečí, že namísto rukopisu, který není konformní s majoritním diskurzem, nastane naopak regres k psaní, které bude sice obsahově odlišné, morfologicky však totožné s typem literatury, na něž útočí.“⁵ Jako příklad autorek, které se dopouštějí tohoto pochybení, uvádí Alexandru Berkovou, Zuzanu Brabcovou, Evu Hauserovou a další, které „přes svou proklamovanou nekonformnost a radikální přehodnocování tradičních představ o obrazu, roli a podstatě žen jsou zcela paradoxně nereflexivně konformní s velkými příběhy, které tvoří strukturální část právě té diskurzivní formace, z níž se jejich promluva snaží vymanit. Jejich pře je nesena diskurzem ohrožení, obětí, křivdy, obrany, boje, narovnání, zrovnoprávnění, osvobození, [...]“⁶ Za jistou analogii této výtky na adresu českých autorek feministických textů je možné považovat výroky Marty Součkové o próze Jany Juráňové, jedné z autorek z okruhu Aspektu, které opakovaně vytýká ilustrativnost⁷, moralizující tón⁸. I na knihy Jany Juráňové, stejně jako na texty Uršuly Kovalyk, by se jistě dala aplikovat výše citovaná slova J. Matonohy, v nichž hodnotí některé české autorky. Jejich psaní je součástí tradičního patriarchálního diskurzu, proti němuž se snaží vystoupit, vzhledem k úrovni společenské diskuse na téma feminismu je ovšem možné označit jejich hlas za velmi důležitý.

⁴ BRODSKY, J. *The Art of Poetry No. 28*. In: *The Paris Review*, 1982, № 83, [online]. [cit. 2016-2-20]. Dostupné na: <http://www.theparisreview.org/interviews/3184/the-art-of-poetry-no-28-joseph-brodsky>. „What “hurts” you into poetry or literature is language, your sense of language. Not your private philosophy or your politics, nor even the creative urge, or youth.“

⁵ MATONOHA, J. *Psaní vně logocentrismu (diskurz, gender, text)*. Praha: Academia, 2009, s. 105.

⁶ *Ibidem*, s. 106.

⁷ SOUČKOVÁ, M. *P[r]ózy po roku 1989*. Bratislava: Ars Poetica, 2009, s. 367.

⁸ *Ibidem*, s. 369.

Pokud jde o české myšlení o feminismu, zůstává velmi zajímavým dokumentem antologie *Feminismus devadesátých let českýma očima*, kterou vydalo v roce 1999 nakladatelství One Woman Press. V textech představitelů českého intelektuálního, kulturního, uměleckého života jsou zaznamenány různorodé názory, od klišé o frustrovaných feministkách s „mužatskou povahou a mužatskými způsoby, [...] hrubých a siláckých“⁹, až po radikální vyjádření autorek, které se s feminismem identifikují (Olga Sommerová). Některé texty tedy mohou být zábavným důkazem existujících a překvapivě společensky stále rezonujících stereotypů, jiné příspěvky prezentují poučené názory, odrážející dobovou atmosféru, dobové diskuse, některé zůstávají aktuální. K takovým bezpochyby patří text Lenky Jungmannové *Myšlení o feminismu pracuje s kroky*, v němž autorka kromě jiných aspektů zmiňuje jeden závažný a v současném popkulturním diskurzu velmi silně přítomný motiv, a to spojení ženy a konzumu: „Je to totiž právě žena, kdo bývá v našich podmínkách už a priori, jakoby přirozeně, definován na pozadí ideologie konzumu (například nemocí nakupování trpí převážně ženy), ať už jako její nástroj – nejtypičtěji se to projevuje v reklamě – či jako její produkt, čehož reklama zase zpětně využívá.“¹⁰ Dále autorka píše o kruhu násilí „zaměřeného na ženu chápanou jako prostředek i výrobek masové kultury (ženina úloha sexuálního objektu se zde setkává s populárním kultem zdraví, krásy a mládí).“¹¹ Právě zpředmětnění ženy, její zobrazování jako sexuálního objektu a také jako konzumentky, má své místo v angažovaných feministických textech slovenské autorky Uršuly Kovalyk. Ačkoli v určité fázi sehrálo právě nakupování a prostor obchodu dosti významnou roli v emancipaci ženy, na což poukazuje např. polská badatelka Agnieszka Duksza¹², protest proti obrazu „ženy konzumující“ je důležitým motivem současné feministické literatury.

Prostor nákupního centra spolu s motivem nákupů přerostlých až do závislosti je tematizován v románu Uršuly Kovalyk *Žena zo sekáča*. V této knize prostřednictvím několika ženských hrdinek autorka také prezentuje různé prožívání tělesnosti. Tři typy žen, které se různým způsobem vyrovnávají se svou sexualitou a tělesností, jakoby ilustrovaly teorii Susan Bordo o anorexii, v níž „Bordo zdůrazňuje ambivalenci rodové povahy anorektické neurozy: na jedné straně se v ní projevuje opovržení tradičními ženskými rolemi a s nimi spjatými obrazy ženské neukojitelnosti a ‚žravosti‘, iracionality a nemíry. Toto opovržení však neústí do vědomého politického či

⁹ KANTŮRKOVÁ, E. *Ženství přiznané v nepřirozené podobě*. In: CHRŤIBKOVÁ, M. – CHUCHMA, J. – KLIMENTOVÁ, E. (eds). *Feminismus devadesátých let českýma očima*. Praha: One Woman Press, 1999, s. 174.

¹⁰ JUNGMANNOVÁ, L. *Myšlení o feminismu pracuje s kroky*. In: CHRŤIBKOVÁ, M. – CHUCHMA, J. – KLIMENTOVÁ, E. (eds). *Feminismus devadesátých let českýma očima*. Praha: One Woman Press, 1999, s. 109.

¹¹ *Ibidem*, s. 109–110.

¹² DAUKSZA, A. *Klientki pierwszych domów towarowych. O potencjale emancypacyjnym kobiecego konsumpcjonizmu*. In: *Teksty Drugie*, 2013, č. 4, s. 229–230.

kulturního protestu, ale je vpisováno do ženských těl v podobě patologického symptomu [...].“¹³

Hlavní hrdinka Kovalykové prózy si hýčká svou požívačností, další z žen, úspěšná manažerka, střídá přijatou zdrženlivost a výbuchy nezřízené konzumace (zaměřené na alkohol a stupňované až k narkotikům), třetí ženská postava, mladá manželka, úzkostlivě a důsledně hladoví, aby si zachovala svůj dívčí vzhled, tuto askezi kompenzují její opulentní nákupy oblečení, závislost na módě. Všechny tři hrdinky lze nahlížet i jako oběti mužské agrese; nositeli agrese jsou především tři otcové – otec alkoholik, otec, který svou dceru pohlavně zneužíval, a otec, který dceru opustil ještě před jejím narozením, všichni tragicky nasměrovali osudy hrdinek. Zároveň je možné na dvě z nich pohlížet i jako na ilustraci k tezi vyslovené Sandrou Bartky, jež, jak uvádí Pavel Barša „pomocí pojmu Foucaultovy disciplíny popisuje nikoliv podmanění ženy mužem, nýbrž podmanění žen jim vnucenou identitou ženy.“¹⁴ Hlavní hrdinka je pak postavou, jež se takovému podmanění ubránila, postavou, o níž Součková uvádí, že se stala „poznávací značkou“ próz Kovalykové, a kterou charakterizuje slovy I. Taranenkové: „životom oíľkané, temperamentné a vitálne protagonistky, programové outsiderky, jemne podobné almodovarovským ženám na pokraji nervového zrútenia. [...] Súčasťou drsníackeho imidžu je aj vyzývavé zdôrazňovanie nepríťažlivej či chátrajúcej telesnosti.“¹⁵ Zobrazování těchto „antiznačkových a antikatalogových“¹⁶ hrdinek je u Kovalyk právě protestem proti neustále stupňovanému konzumu. Kontrast mezi takovouto hrdinkou a těmi, které se nechávají ovládat představou o tom, jak má žena vypadat, jakou roli má/může přijmout a za jakých podmínek, je vyjádřen i tím, že antikatalogová hrdinka je zároveň vypravěčkou příběhu, pozorovatelkou – posuzovatelkou: „Chlípám ponúknutý čaj, ona si natiera tvár pleťovou vodou. Odstraňuje odumreté bunky, vyhladzuje mimické vrásky. Stopy po smiechu, svoju minulosť, chyby a trápenia.“¹⁷ „Vyzerala som jako bacuľka so sebavedomím, ktorej nevadia pohľady ohmatávajúce špekly na bruchu. Muriel bola ohodená v čiernej šatovej sukni z mimoriadne fajnovjej látky. Jej kostnatá postava v nej pripomínala výkričník.“¹⁸

V jedné z povídek cyklu *Lásky nebeské*, v povídce *Biela technika*, U. Kovalyk téma ženské požívačnosti dovádí až k hyperbolizovanému obrazu ženy, která po rozpadu partnerského vztahu nachází štěstí v soužití se svou ledničkou. Její obžerství je reakcí na léta strávená s mužem, na něž vzpomíná jako na dobu neustálého hladovění a cvičení: „Po celý čas, čo som s ním žila, som jedla zdravo, alebo som nejedla vôbec nič. [...] Chudla som, aby som sa mu páčila oblečená, nahá, v plavkách, v posteli, v uteráku, keď

¹³ BARŠA, P. *Panství člověka a touha ženy. Feminismus mezi psychoanalýzou a poststrukturalismem*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002, s. 263.

¹⁴ *Ibidem*, s. 262.

¹⁵ SOUČKOVÁ, M. *P[r]ózy po roku 1989*. Bratislava: Ars Poetica, 2009, s. 398.

¹⁶ *Ibidem*, s. 398.

¹⁷ KOVALYK, U. *Žena zo sekáča*. Bratislava: Aspekt, 2008, s. 79.

¹⁸ *Ibidem*, s. 129.

som vyšla zo sprchy.“¹⁹ Odmítnutí konvenční představy o tom, jak má žena vypadat, odmítnutí podřídít se uměle vnucované představě, ústí do výkřiku – protestu: „*A prečo by sa žena nemohla podobat' na chladničku? [...] Je to len a len vec pohľadu. Nie, nie je to vec pohľadu. Je to vec pocitu.*“²⁰

M. Součková opakovaně upozorňuje v souvislosti s některými českými a slovenskými autorkami (Tereza Boučková, Alexandra Berková, Uršula Kovalyk a další) na tzv. estetiku utrpení²¹, na to, že „*v ponovembrovej próze počuť, metaforicky povedané, skôr krik, lamentácie či dlhé hovorenie, nastastie však nie uslzený plač.*“²² Jak Berková, tak Juráňová zobrazují své hrdinky zpravidla ve vztahu k mužům, ať už je to žena stojící v mužově stínu u Juráňové, nebo žena mužem uvězněná, spoutaná, zmrzačená u Berkové. Jejich knihy tak potvrzují slova Bronislavy Volkové o tom, že „*v české literatuře je citová závislost žen na mužích zatím velmi silná a strach ze stigmatu feminismu či staropanství odrazující. Ženy se sice bouří, ale jejich vzbuření zůstává na úrovni zoufalství, obětí a ukřivděnosti.*“²³

Takovým příkladem ženského osudu ve stínu významného muže je osud Ilony Országhové, hrdinky románu *Žila som s Hviezdoslavom*. Juráňová zde ukazuje ženu, která pokorně následuje svůj osud, svého muže. Vyprávění o nejnítěrnějších Iloniných prožitcích, úvahách je vedeno ve třetí osobě, vševědoucí autorkou, tento „cizí hlas“ reprodukuje hrdinčiny myšlenky ještě zdůrazňuje, že Ilona byla celý život ženou bez hlasu vlastního. Její pochybnosti jsou vyvolávány různými motivy, například vzděláním, které jí přinášelo osvobozující zážitky, ale které nebude nikdy využívat, které ji bude pouze „zdobit“: „*Na hodinách spevu vyspievali zo seba všetko, čo ich ťažilo. Cítili sa slobodné, už len vzlietnuť. [...] Len načo jej to všetko bude? Za skladateľa sa sotva môže vydať, taký nikde naokolo nebol.*“²⁴ V pozadí veškeré činnosti už od dětství figuruje základní jistota, jíž se vše poměřuje, k níž dívka směřuje a v níž se má posléze žena realizovat – manželství, život naplněný péčí o rodinu. V prózách U. Kovalyk muž bývá často příčinou všeho zla, ale je přesunut spíše do pozadí, autorka se soustřeďuje na zobrazení ženské hrdinky, její specifické ženské zkušenosti.

Jestliže se tedy pokusíme tyto autorky charakterizovat v kontextu literárněvědného feminismu, samozřejmě s veškerým vědomím podmíněnosti, relativnosti takovýchto klasifikací, bylo by možné prózy Berkové a Juráňové vnímat jako prózy odkazující k první fázi feministického diskurzu, tedy hlasy artikuluující nerovnoprávnost, podřízenost ženy, volající po narušení hierarchie a redefinici kánonu. Próza Uršuly Kovalyk

¹⁹ KOVALYK, U. *Lásky nebeské*. Bratislava: Aspekt, 2010, s. 66.

²⁰ *Ibidem*, s. 66.

²¹ SOUČKOVÁ, M. *K problematice genderu v české a slovenské ponovembrovej próze*. In: MATONOHA, J. (ed.). *Česká literatura v perspektivách genderu*. Praha: Akropolis, 2010, s. 217.

²² *Ibidem*, s. 225.

²³ VOLKOVÁ, B. *O tzv. ženské (a mužské) emocionalitě*. In: MATONOHA, J. (ed.). *Česká literatura v perspektivách genderu*. Praha: Akropolis, 2010, s. 243.

²⁴ JURÁŇOVÁ, J. *Žila som s Hviezdoslavom*. Bratislava: Aspekt, 2008, s. 71.

míří spíše do proudu esencialismu s jeho otevřenou výpovědí o „ženském údělu“ – prožívání sexu, mateřství; v této souvislosti se často cituje např. její povídka *Šelma*.

Zobrazení hrdinek Juráňové, Kovalyk i Berkové jakožto obětí, ať už obětí mužské agrese či společenských konvencí, odpovídá převažující tón výpovědi, tragický, ponurý, rozhořčený, ukřivděný, rezignovaný... Jen zcela výjimečně na stereotypy a konvence útočí vtíp, ironie. Vedle již zmiňované sebeironické vypravěčky z románu U. Kovalyk, můžeme trpkou ironii najít i u Alexandry Berkové. V představách hrdinky novely *Temná láska* můžeme s úsměvem vizualizovat genderově převrácenou *Snídani v trávě*, a tedy aktualizovat útok na patriarchální umělecký kánon: „*A zde jsou, ta krásná mužská těla, odpočívající v trávě na břehu jezera: svačina v trávě: ospalé spočinutí ve slunném odpolední, muži vláční a odevzdaní, čekající na ženu, která se o ně postará; žena v klasickém kostýmu a kolem ní polehává pět nahých mužů; košiček v trávě a v něm víno a bílý chléb.*“²⁵ V souladu s výkladem P. Barši o přechodu k nepatriarchální společnosti jako o „*přechodu od paranoicko-schizoidní k depresivní pozici a z ní pak k integraci rozštěpů dobra a zla do »úplných objektů«*“²⁶ by bylo opět možné tvrdit, že používáním ironie, případně sebeironie se autorky zařazují do tradičního patriarchálního diskurzu, proti němuž se snaží na úrovni obsahu protestovat. Barša ve zmiňované pasáži prezentuje teorii Donalda Winnicota a uvádí:

*„Zatímco k depresivní pozici patří sžíravá sebeironie, výrazem přitakávající touhy je smích. [...] Smutek z absence transcendentního absolutna může být překonán pouze bezprostřední radostí ze hry relativity, do níž jsme ponořeni. Manifestací této radosti není „mužská“ ironie, nýbrž „ženský“ smích. [...] Moderní člověk-muž chce mít svět u nohou jako Bůh – jeho „pán a vlastník“. Jediný nadhled, který je při svém úsilí schopen zaujmout, je sebeironické vědomí o vlastní nedostatečnosti a neschopnosti dosáhnout tohoto cíle. Ženská touha vyjadřuje radost z participace ve světě, který nemá ve své moci.“*²⁷ Tady se už ovšem dostáváme k takovému používání atributů „mužský“ – „ženský“, jež nesignalizují genderovou dichotomii, pohlavní příslušnost, ale postoj ke světu. V tomto smyslu tedy „ženský smích“ může být analogický termínu „ženské psaní“, jak jej používá Matonoha. Jen některým autorům se asi podaří překonávat stereotypy na úrovni jazyka, a to těm, které, podle slov J. Brodského, přivedla do literatury bolest jazyka. Patřit by k nim mohla například ruská básnířka Marina Cvetajevová, jejíž genderová i jazyková hra umožňuje překonání genderových opozic. V duchu poststrukturalistického feminismu by se o jejich textech dalo říci, že ve své vypjaté emocionalitě představují vykročení směrem k vyjádření intersubjektivit.²⁸

²⁵ BERKOVÁ, A. *Temná láska*. Brno: Petrov, 2000, s. 80.

²⁶ BARŠA, P. *Panství člověka a touha ženy. Feminismus mezi psychoanalýzou a poststrukturalismem*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002, s. 289.

²⁷ *Ibidem*, s. 297–298.

²⁸ BARŠA, P. *Panství člověka a touha ženy. Feminismus mezi psychoanalýzou a poststrukturalismem*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002, s. 289.

Zatímco tedy „ženské psaní“ tak, jak je pojímá Matonoha, vykračuje směrem k post-strukturalistickému překonání patriarchálních hierarchií a dekonstrukci tradičních kategorií, a splývá tak s literaturou, psanou „z bolesti jazyka“, feministické psaní zůstane nadále společensky ukotveno a bude vyjadřovat „bolest z politiky“. Naše každodennost přináší řadu témat (zábavní průmysl, agresivní reklama, genderově specifické hračky, zdůrazňování genderových rolí v dětských filmech, v reklamě), která budou rezonovat v próze „rozhněvaných žen“ a snad i „žen pobavených“. Takováto literatura, její cíl, vyjádřený slovy Jany Juránové „*scitlivovať vedomie na isté veci*“²⁹, má své místo v literárním kontextu. Výše diskutovaná i mnohá nezmíněná témata feministické literatury mohou úspěšně rezonovat v různých žánrech, ať už to budou esejistické texty, memy, romány nebo transmediální performance. Vždyť nositelkami feministických sdělení jsou autorky různé, feministická témata znějí v moudrých a stylisticky vytříbených povídkách Alice Munro i v radikálních memech Marty Frej.

Mgr. Jana Kostincová, Ph.D.

Katedra slavistiky

Pedagogická fakulta, Univerzita Hradec Králové

Rokitanského 62, 500 03 Hradec Králové – Česká republika

jana.kostincova@uhk.cz

²⁹ SOUČKOVÁ, M. *P[r]ózy po roku 1989*. Bratislava: Ars Poetica, 2009, s. 347.